ORATIO
DE
PRAXIS MEDICÆ REPURGATÆ CERTITUDINE

Publice dicta die 14 Junii 1729.

Auctore

JOHANNE DE GORTER.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud JANSSONIOS VANDER Aa, 1731.

ORATIO
DE
PRAXIS MEDICÆ
REPURGATÆ
CERTITUDINE.

DUo ſunt modi, quibus medici eruunt veritates & comprobant: alter eſt accurata & circumſpecta rerum obſervatio, tam clara & diſtincta, ut nemini anſa relinquatur dubitandi: alter vero concluſiones continet, quibus res abſconditæ ſenſibus tali modo proferuntur, ac ſi præſentes eſſent. Utrumque autem horum, etſi videatur certiſſi-

tiſſimum, erroribus tamen non parum obnoxium deprehenditur; experientia enim non minus, quam ratione, in multis ſæpiſſime turpiter fallimur, quoniam externi ſenſus, quibus extimas tantum contemplamur rerum imagines, nimis tardi, ſtupidique ſunt, quam veram ut poſſent ſciſcitanti exhibere notitiam. Hoc forſan nimis durum quibuſdam videbitur, aut incongruum, quum vix ullus ſit, quin, ſi modo notabili non laboret alicujus organi vitio, ſe æque prompte & accurate ſenſibus uti judicet, ac quivis exercitatus. Fallimur equidem: ſenſuum enim organa, uſu, longaque conſuetudine, & promptiora & aptiora fiunt. Ita muſicus, continua modulatione exercitatus, cum diſſonantiam chordarum, tum diſtantiam tonorum, multo accuratius imperito, diſtinguere valet promptiſſime: Cæci quoque, qui tactu ad externas corporum ſuperficies explorandas majori ſtudio utuntur, haud mediocri ſenſu videntur præditi. His ſenſus non eſt natus perfectior verum uſu frequenti hanc ſibi promptitudinem compararunt. neque deſunt, olfactu, guſtuque, alios homines qui antecellunt, ſenſus minori ſtudio exercentes. Anatomici quoque multi & Phyſici, quibus continuus Microſcopiorum fuit uſus, & plura, & magis diſtincto, quam inſueti, ordine, contemplari corpuſcula minutiſſima valent. ſenſus itaque externi omnes, uſu & ſtudio, perfectiores fiunt; imo iiſdem non raro errores, qui minu

atten

attentis & aſſuetis obvenirent, emendantur & evitantur. quis enim indoctus, corporis quadruplo majoris, in tanto longiori diſtantia locati ab oculo, eandem magnitudine in fundo oculi imaginem pingi, crederet, ac alterius in primo ſtadio locati; corpus enim majus, e longinquo poſitum, multo majus ipſi videbitur, quam iſtud exiguum propius admotum: &, niſi per cameram obſcuram edoctus, aliaque per experimenta confirmamatus, huic nunquam aſſentiretur. omni ergo cautela opus, ne falſa pro veris obtrudantur in experimentis inſtituendis, nudis ſenſibus percipiendis.

Non minor equidem cura eſt adhibenda illi, qui veritates rationibus elicere conatur: multi enim ſunt modi in hoc, quibus in errores abducitur: quorum tamen primarii ſunt, non ſatis perſpecta, vel perverſe inſtituta experimenta, pro veris datis admiſſa: Concluſiones etiam formatæ generales ex uno alterove ſingulari caſu. Denique veritates eliciendi modus perperam adhibitus: ultimo, omnis cautela licet adhibeatur, tamen defectu judicii in omnibus minutiis notandis, & obſervandis, turpiſſimi ſæpe committuntur errores. At quis hæc omnia poterit evitare? non eſt ſane imperiti, nimisque feſtinantis, quod auxiliis neceſſariis ſit deſtitutum, minusque ad ſingula attentum, ſed exercitati, ſagacisque ingenii, opus, experimentis aut rationibus augere & firmare ſcientiam.

Tantum eſt A. H. ſcientiarum condere fundamenta, omni ævo duratura. Certe hac via, hoc ordine, ſi tractata fuiſſet medicina, ut nulla, niſi a perito, cum omni cautela inſtituta, admitterentur experimenta, nullæque rationes, niſi legitima methodo ex veris principiis elicitæ, proferrentur, neque inconſtantiæ, neque conjecturalis ſcientiæ, neque incertitudinis fuiſſet accuſata.

Ut autem hac hora, qua fruor veſtra præſentia, mihique pro tam Illuſtri Concione verba facere eſt data poteſtas, poſſimus confirmare, medicinam repurgatam eſſe certam & perpetuam, minimeque conjecturalem, orationis argumentum duplex concipiendum erit. Humaniſſimum veſtrum & æquiſſimum judicium exſpecto atque flagito, benignasque aures mihi præbere velitis, rogo.

Primo examinabimus, ſcientiæ medicæ incertitudo an artis, an vero artificis, culpa fiat, ne ars incertitudinis accuſetur, quæ tamen artificis ignorantia fuit producta. Dein proponemus modum, quo poſſumus evitare iſtos errores, ne diſciplina medica in eandem recidat infamam.

Aptiorem Orationi materiem hoc tempore non potuimus eligere, debebat enim placere omnibus, quorum tamen minima pars medicorum Sacris delectatur: eſt quidem argumentum vulgare, omnibusque notum, ſed ta-

tamen, ut confido, ita compoſitum, ut inde haud mediocris honos & dignitas afferatur medicinæ, vobisque omnibus non ingratum fuerit.

Prima pars demonſtratu erit facilis: ſcientiam enim illam, quæ incertis, fallacibusque & futilibus, nititur principiis, aut quæ dependet ab alicujus bene placito, vel imaginario conceptu, conjecturalem atque futilem eſſe, nemo ibit inficias. verum, quæ ex conſtanti & perpetuo rerum ordine eſt producta, inconſtantiæ accuſare quis unquam auſus. tum revera nihil conſtans & perpetuum eſſet in tota rerum natura, neque mathematica, neque arithmetica forent certa; imo ipſius ſolis reditus ſtato tempore in dubium poſſet vocari: quid abſurdius? nihil ergo eſt probandum aliud, quam quod certis principiis Diſciplina medica nitatur. hoc ſi evincimus, id autem reſtabit inquirere, cur tamen inſtabilis fuerit per tot ſecula.

Tota ſcientia medica his duobus abſolvitur, nempe cognitione & curatione morborum. in cognitione ſigna continentur, & cauſæ, morborum. ſi in ſignis locetur conjectura, non omni tempore eadem fuiſſent criteria morborum, atque inſtabilis eſſet naturæ operatio, quæ non omni tempore eodem modo ſua munera perſequeretur. imo vero omnes, quos nunc tractamus, morbi, ſi nonnullos excipiamus non ſatis accurate deſcriptos, vel ex nova cauſa poſtea natos, eodem modo incipiunt, creſcunt,

ſcunt, ſtant, & recedunt, ac fuere a parentibus inventoribusque medicinæ, atque ſucceſſive per pluſquam tria millia annorum, notati, & iiſdem ſignis, quibus olim, etiam hodie cognoſcuntur: quippe Hippocratis, Celſi, & Galeni ſcripta, quatenus morborum continent ſigna, irrevocabile & certiſſimum ſuggerunt teſtimonium. ſi cui enim libuerit horum, aliorumque medicinæ principum, pervolvere opera, & ea, quæ ex operationibus naturæ notarunt, cum quotidianis comparare, ut decet, obſervatis, ne minimum a noſtris recedere inveniet. Olim & etiam nunc, ex pulſus celeritate & duritie, corporisque calore exæſtuante, cum inextinguibili ſiti, orisque ſiccitate, & pectoris vehementi dolore, qui in inſpiratione intenditur, eamque difficilem facit, cognoverunt, & nunc cognoſcimus, in corpore robuſto, cujus pulmonum explicatio nimio dolore non impeditur, veram & legitimam pleuritidem: nec alio modo veteres cognoverunt ex ægritudine corporis cum pulſu celeriori, & æſtuante calore, poſt toleratum frigus, a cauſa interna natis, præſentiam febris, in homine viribus ſatis valido, quam nos nunc quoque comperimur, quamquam illi, ut & neoterici, varias hujus morbi dedere deſcriptiones. Plura ſimilia A. H. poſſem afferre, quæ iiſdem deſcripta phænomenis habentur, quibus nunc quoque comperiuntur, niſi vererer me veſtra abuti patientia. ita ergo clariſſime cum pateat, nullam

per

per tot ſecula factam fuiſſe mutationem in morbis, indubitate atque intrepide hanc partem noſtræ ſcientiæ certam, & non conjecturalem, admittere debemus.

Unde tamen tanta in morborum cognitione eſt orta varietas & diſcordia, quæ lites adhucdum non ſunt compoſitæ, poſſet aliquis jure quodam a me petere. hoc quæſitum ut paucis verbis expediam, ſciendum eſt: Veteres morbos naturali ſuo curſui committebant, diligenter tantum eorum notarunt mutationes; Hodierni vero eoſdem aggrediuntur, venæ ſectione, ſudoriferis, diureticis, purgantibus, calefacientibus, refrigerantibus, & quod pejus eſt, ſæpe oppoſitis medicamentis, & aliena methodo medendi. Si ergo ex hac varia, & quandoque præpoſtera curatione (ſi curatio ſit dicenda) naturalis morborum curſus pervertatur, id non ex natura morbi, aut ſcientiæ Medicæ peritia, ſed artis ignorantia, provenit. Veteres etiam ſummo ſtudio & cura notarunt dies criticos: ipſisque piaculum erat, eos ullis perturbare medicamentis: Dum vero Juniores eos nunquam detegunt certos, eosque quodam caſu fortuito contingere judicant, quod illos ſua perverſa curatione ſemper perturbant; nequidem dubitant hoc utiliſſimum, in curatione diligentiſſime obſervandum, criterium inter nugas veterum locare. At vero ſi quis ita moderatur acutorum morborum commutationes, quibus nimis exagitatis omnia pervertuntur, quibus nimis ſuppreſſis nulla fit coctio, ut

paulo celerior, quam in ſanitate, retineatur circulatio; quod ſemper moris erat veteribus, omnes dies criticos, & reliqua memoriæ relicta, confirmata videbit.

Maxima autem videtur reſtare difficultas, quod morborum hiſtoriæ tantum inter ſe diſcrepant, quæ ab auctoribus etiam celeberrimis deſcriptæ habentur, ut idem eſſe morbus non videatur. Tu ergo Medice, dicat Irriſor, conaris certitudinem ſcientiæ Medicæ adſtruere, quum vero Optimi auctores Medici non conſentiant; atque quotidiana experientia, Medicorum diſcordiis, incertitudinem abunde comprobet. Largior hæc omnia; attamen Diſciplinam Medicam neque conjecturalem, neque incertam, eſſe aſſero. quippe ſermo eſt de morborum ordine naturali & perpetuo, nulla præpoſtera curatione, aut errore in Diæta, perturbato. poteſt equidem naturalis curſus, variata methodo, alienas ſubire mutationes. ut ſi quis fructus maturos, aut flores, alieno cupiat tempore, id cultura & induſtria efficere valet: inde tamen nemo inferet, totum Naturæ ordinem eſſe incertum, ſed hanc mutationem ſua arte fuiſſe inductam. ſic quoque in noſtra ſcientia, ſi calidiore regimine, ante ſolitum tempus, variolarum puſtulæ protrudantur, vel refrigerantibus, evacuantibus, & nitroſis, nimis tarde eædem prodeant, hæc non ex indole morbi & inconſtantia, ſed applicata methodo medendi, proveniſſe, exiſtimari debet.

Mul-

Multo adhuc pejus, ſi ab imperitis curatio ſuſcipitur; Hi, quoniam certum naturæ ordinem non intelligunt, jam his, jam vero illis, tentant expugnare morbum: Imo, quum nullum ſcopum habeant aut finem medendi, ſingulis diebus alia præſcribunt medicamina, donec æger, multis anomalis ſymptomatibus laceſſitus, tandem benignitate naturæ emergat. hoc tantum ſi eſſet vitandum, facile foret; ſed vero illi, qui ipſam ſcientiam profitentur, multoſque in ea fecere progreſſus, tradendo morborum hiſtorias, & deſcriptiones, alieno titulo, re ipſa non ſatis perſpecta, non modo incautos, ſed quoque prudentiores quoſdam in varias diſtrahunt opiniones: ſæpe enim inveni Eryſipelatis hiſtoriam titulo Inflammationis inſignitam, tali quoque modo tractatam, quamvis ſigna multa hi duo morbi habeant communia, & inde ab imperitis, aliisque quibuſdam magis exercitatis, promiſcue pertractantur, merentur tamen, ob varios exitus, diverſamque curandi methodum, accuratiſſime diſtingui: Humor enim blandus, albus, æqualis, in Eryſipelate fruſtra expectatur; at tenuis, ſeroſus, pruritum puſtulasque excitans, effluit, nullumque tempus obſervans criticum; Dum vero purulentus, benignus, in inflammatione accurate diebus criticis mutationes faciat. non eſt ergo negandum, ut multi faciunt, Medicos quoſdam & Chirurgos adſtringentibus, refrigerantibusque actu & potentia, curaſſe inflammationes hujuſmodi: nam veræ

inflammationes ſi fuiſſent, gelatinoſus ſanguinis in phlogiſticam diatheſin condenſatus liquor, in vaſculis hærens, denſiori compactione, validiorique conſtrictione firmarum partium, adſtringentibus & refrigerantibus inducta, non modo non reſolveretur, ſed & in inſolubilem, denſam, compactam, materiem converteretur. Dum vero levis Eryſipelatoſa intumeſcentia, fixata volatili bilioſa materia, & inducta quiete vaſculis, & benignior, & minus infeſta, reddatur iiſdem. Prioris enim attenuatio, hujus condenſatio, deſideratur. Non abſimili modo vidimus, Tubercula exigua duro folliculo incluſa, minimi momenti, ut Atheromata, ſteatomata, ablata a chirurgis, gloriantibus ſua dexteritate, vel inſigni virtute arcani, ſe abſtuliſſe Cancros. Hæc ergo & ſimilia, quæ paſſim occurrunt in praxi, ſi a peritioribus mandentur literis, alios quoque multos in ſimiles conducunt errores. hujuſmodi errores evitare qui cupit, eum oportet animadvertere, num ille, qui morbi hiſtoriæ dedit nomen, non alium depingit morbum, quam nomen indicare videtur; cujus effecta tamen tradit & curationes. multi enim habentur compilatores, cruda & indigeſta congerentes, quibus ſua opera infarciunt: pauci vero docti atque fideles, quorum ſententiis in omni eventu uti poſſumus. Dolendum ſane eſt, omnes reliquas partes Medicinæ, Anatomicam, Chemicam, Botanicam, abſolutiſſimas haberi; ſolam vero Praxin, partem

tem omnium utiliſſimam, ab omnibus veluti derelictam adeo eſſe, ut vix poſſimus unum alterumve commendare Tyronibus auctorem, quem poſſent in omni morbo ſequi.

Majoris altiorisque eſt indaginis, magisque exercitatum exigit Medicum, ejuſdem morbi varias notare ſpecies, ſpontaneamque in aliam converſi indolem ex arte pertractare: hoc enim negligitur utplurimum, ſuntque parum ſoliciti, varias quamvis contineat ſpecies, ſubeat mutationes, quæ ſpecialem poſtulant curationem, ſi modo nomen habeant morbi. Ut ſi quis curandum ſuſceperit morbo regio laborantem, nondum vero examinaverit, num Inflammatione hepatis, ejuſdemve obſtructione ab acri aduſta, tenui, vel glutinoſa, tenaci, inerti materia; ſive calculo veſicæ felleæ; aut commotione febris, hic natus ſit morbus: Talis nec debitam prognoſin, nec rectam medendi rationem proponere valet; ſi autem caſu curatur æger, tanquam Medicus prudentiſſimus alterum, ſi eodem laborat morbo verum ex alia cauſa, ſuæ curæ commiſſum, quandoque curando interficit. Tantum eſt morborum cognoſcere cauſas, tuto ut poſſimus vincere ægritudines; ſi enim perverſa aſſignetur aut aliena, ægris quandoque evadit exitialis.

Sed quis nunc prælucet in tanta rerum caligine? Confugiemus ad Hippocratem, accuſabimusque ſpiritus inſontes? vel conſulemus potius temperamenta & qualita-

tes Galeni? etiamſi ſciamus, archæum eſſe iratum, cum Paracelſo, tamen ad Praxin nihil redundabit certitudinis. quid ergo? quum neque Anatomia, neque Chemia, neque Phyſica aut Mathematica ſcientia, certa Medica praxis ſit fundata. mecum perpendite A. H. quodnam fuit hujus impedimentum, eo enim detecto, & emendato, facilius erit, in poſterum firmare praxin, & ab omni infamia incertitudinis & conjecturæ liberare; patebitque hanc quoque partem eſſe certam.

Omnis hypotheſis, pro invenienda cauſa huc uſque excogitata, nullos habuit ſucceſſus, quoniam humanum ingenium per hypotheſes a priori ad eliciendas rerum cauſas nimis tardum eſt & ſtupidum; hæc ergo non amplius eſt calcanda via. Dum autem Harvæus circulationem inveniſſet ſanguinis, & poſt eum Anatomici vel minutiſſimas perſcrutati fuiſſent partes, nil dubium amplius in Medicina reſtare videbatur: verum tamen pingendo partes firmas, intactas reliquêre fluentes, & Practicis, ex varia humorum indole deducentibus morborum originem, nullum, ab eleganti hac & præſtantiſſima Anatomia, allatum eſt auxilium. Converterunt horum plurimi ſe ad liquorum phænomena, vi ignis, aut effervescentia, aut fermentatione, aliave operatione Chemica, producta; quibus abſtruſiſſimas morborum cauſas ſunt conati explicare, infauſto ſane atque irrito ſucceſſu. ſi enim aliquis occurrat morbus, ſive in firmis partibus,

vel

vel fluentibus ſeorſim, ſimplex, aut utrasque ſimul affligens, motu mechanico peccans, appropriatis legibus hujus ſcientiæ, cum natura liquoris & firmarum partium comparatis, exponendus eſt: hos ſi vellem morbos principiis Chemicis enodare, & oleum & operam perderem. quis enim problema Mathematicum, aut Mechanicum, per Chemicas operationes poſſet explicare? neque inde glorientur Mathematici; quaſi ipſis ſolum morborum explicationem, cauſarumque inveſtigationem, atque certam medendi methodum, debeamus: multa quidem fatemur in noſtram ſcientiam inducta fuiſſe utilia & indubitata; ſed etiam alia quam plurima, vel quod non reſponderent legibus Mechanicis, vel quod eædem male & perverſe eſſent applicatæ, magis obſcura & incerta facta fuiſſe: nam ſi legibus Mechanicis differentiam inter ſymptomata variam acrimoniæ cancroſæ, ſcorbuticæ, arthriticæ, acidæ, alcalinæ, explicare aggrederetur, rem, per ſe ſatis difficilem, ſimul & obſcuram redderet Mechanicus. quod autem magis in hujuſmodi explicatione eſt damnandum, inſufficientia nempe datorum, ut loquuntur hujus ſcientiæ antiſtites, atque eorum nondum ſatis comprobata veritas: quibus accedit aliena principiorum applicatio, & error commiſſus in ſupputando. Primum eſt frequens, quoniam ultima partium ſtructura, & actio, non ſatis explorata habentur, quamvis maxime exculta ſint. quanta vero ſit nonnullorum aſſumptorum incertitudo, ex

ex differentia virium cordis in ſanguine ejiciendo facile eſt dijudicare. nam Keiliana ſupputatio virium a Borelliana quam maxime diſtat. in motu etiam muſculorum, alius elatere fibrarum, tenſioneve nervorum, filamenta vectis adinſtar concutientibus, alius impletione tubulorum cylindricorum, vel veſicularium, eorum operationem exponit; non cogitant illi, conſtructam tali modo machinam non majorem exercere vim, quam ipſi fuerit conciliata. & arteriam quoque ligatam ſenſim muſculo adimere contractilitatem, eamque iterum impletione tepidæ reſtitui, quibus omnis eorum deſtruitur imaginaria actio. ſed vero ſi fibræ exiles, obliquæ, decuſſatim longitudinalibus intertextæ, a nervis derivantur; aliæ autem craſſiores, & parallelæ cum directione muſculi decurrentes, ab arteriis; & facilis & certus contractionis formatur conceptus: nam comparatione facta roris, in interſtitia funis tenſi ſe facile inſinuantis, magnamque vim exercentis, nulla tamen ſenſibili potentia adacti, ad motum ſpirituum, ſeu ſucci nervoſi, in fibris obliquis fluentium, parallelas, quamdiu plenis, ſua extenſione comprimentibus, omnis eludetur objectio. quamvis motus automaticus inſectorum, & etiam in aliis animalibus poſt mortem obſervatus, & quieſcens omnino per ſtimulum, etiamſi ſolidum, ſuſcitandus, videatur denegare, influxu ſpirituum per nervos motum muſculorum peragi, tamen ſolutio erit facilis accurate penſitanti, ca-

nales

nales flexiles, elaſticos, liquore implente diſtentos, humidi motum continuare tam diu, ac ad ſummam pervenerint contractionem: neque motum alternum oſcillatorium, ſi tali modo conſtructum ſit organum iſtud, ut, tempore contractionis, ſimul conſtringatur liquoris moventis aditus, dubitabit a ſpirituum quoque æquabili influxu per nervos ſuſcitari poſſe. horum omnium contemplatio rem certam exponit, horum autem inſufficientia, & aliena cauſa aſſignata, anſam præbent inſtabili conjecturæ.

Non minor fallacia, legibus mechanicis perverſe caſui ſolvendo vel explicando applicatis, profluit: ut ſi quis leges motus corporum per medium quieſcens applicet ad motum humorum per noſtra vaſa plena, ubi corpora cum ſuo medio promoventur, (in altero leviora, in altero autem graviora præcurrent) equidem abſurdas promeret concluſiones: aut ſi vas flexile amplum, impletum liquore, magno preſſum pondere, dum interim exiliſſimi canaliculi, huic communicantis, pauca liquoris quantitate ſuſtentatur, haberetur, ac ſi minima portio aquæ, quod retineat æquilibrium, eandem quam totum pondus contineret gravitatem: non modo hoc, ſed & multa alia abſurda in phyſicis, paſſim invenienda, provenirent.

Ut ergo cauſæ morborum eliciantur certiſſimæ, omnes ſcientiæ applicandæ ſunt ſtudio & cura: mutationes humorum ſtagnantium, caloreve nimio agitatorum,

ex Chemicis: motus autem horum per determinata vaſa ex hydraulicis: potentia firmarum in motu ſuſcitando ex mechanicis principiis, quatenus generalia continent: ſed ſpecialia in noſtro corpore, ex ipſis functionibus integris & læſis, indoleque ſingulari humorum, petenda. utut hoc videatur certiſſimum, tamen in eo non pauci committuntur errores. ſi enim quis non habeat exactam cognitionem morborum externorum viſibilium, & functionum partis internæ a morbo obſeſſæ, impoſſibile erit dignoſcere, quæ ſit cauſa latens interna, & pars affecta. abſurdum itaque eſſe arbitror, morbos externos ſolis Chirurgis committere, quaſi Medico forent nullius momenti, quum tamen reliquorum internorum firmiſſimum præbeant fundamentum. neque minus inepte fecerunt, Anatomiam nequaquam Medico utilem eſſe, ſtatuentes; imo, quod deterius, totam ſcientiam Theoreticam qui exploſerunt; experientiis ſolis confidentes. hi tamen utplurimum laudantur ab omnibus, tanquam multiplici experientia docti. ſed credite mihi, iſti, quo ſæpe longius verſantur in arte, eo imperitiores evadunt.

Ne autem aliquis in cauſarum explicatione plura a nobis exigat, quam ipſa ſcientia permittit, tribus verbis nos explicare in hoc negotio conabimur. Si quis me rogaret, quæ eſt febris cauſa, aut Podagræ, & ſimilium morborum: Putaret ſciſcitator, me non ſatisfeciſſe quæſito, cauſam proximam, reſpondendo, eſſe aliquid alienum in

no-

noſtro corpore, febrim excitans, in primo aggreſſu frigus, cum ægritudine, horripilatione, & anxietate, producens, poſtea vero erumpens in calorem vel æſtum, cum corporis ſiccitate & ſiti majore; denique in ſudorem deſinens. hæc enim videntur nimis plana, omnibusque nota, quam ut deceret Medicum talia proponere, multo enim obſcuriora deſiderantur, quæ ſi propoſuerimus, contenti ſunt, quamvis tales Medici ſe ipſos aliosque decipiant. ego vero aſſero, hæc viliſſima, ut videntur, firmare Medicinam, eamque ab omni conjecturæ infamia liberare; & Doctrinam illam, multo abſtruſiora explicantem, altius non penetrare, imo Medicinæ progreſſum impedire. etenim ſi dicatur, febris eſt efferveſcentia ex acidi febrilis conflictu cum alcali ſanguinis, adeoque acidum cauſa febris eſt habendum. hanc ſententiam ſcio majori applauſu acceptum iri, tanquam plus explicantem, & curationi magis accommodatam. quamvis hæc quandam fallacem recipiat hypotheſin, tamen nihil plus explicat, nec ulterius progreditur. quippe ſi rogemus ulterius, quid eſt acidum, nihil aliud de eo poteſt dici, quam quod ſaporem acidum imprimit linguæ, colorem ſyrupi violarum commutat, & cum alcalicis efferveſcit. adeoque ipſum id incognitum, quod hos producit effectus, eſt acidum; atque id etiam incognitum, quod dicta ſigna, quibus cognoſcimus febris præſentiam, producit, eſt materia febrilis. nulla er-

go reſtat differentia niſi nominis, atque imaginaria illa ratio, nihil plus efficere potuit, quam ſimplex illa & plana explicatio.

Eadem quoque certitudine & ſimplicitate in Podagræ cauſa eruenda progredimur, eam nempe conſiſtere in ſingulari humorum acrimonia; quæ in corpore vegeto, & ob errorem commiſſum non perturbata, articulos primo pedis, in loco ſenſibili, invadit, dolorem utplurimum graviſſimum ſine tumore excitat, demum intumeſcentia notabili partem elevat, & rubore ſuffundit; denique inſenſibiliter evaneſcens, ſtato tempore reditura. qui autem diceret, materiam eſſe tartaream, in articulos depoſitam; aut poros inviſibiles, de quibus nullam habet niſi imaginariam cognitionem, eſſe obſtructos, liberum tranſitum primi elementi, quod forſan in inſomniis ipſi incidit, impedientes: vel ebullitionem ſive efferveſcentiam, & centena talia, generare dolorem podagricum, eadem quoque ſimplicitate poſſet vinci. equidem iſti non ſolum obſcuriorem reddunt cauſam, quia id, per quod explicatur, ipſa cauſa eſt obſcurius, & quandoque non niſi in inventoris cerebro exiſtit; verum etiam damnoſam ægris medicinam ſuggerit. horum etiam antiſtites, non contenti ſuis explicationibus, & arguta cauſæ proximæ inventione, ipſam quoque medendi methodum eo dirigunt, multorumque hominum calamitate adſtruunt: Dum vero ſimplex illa, clara, conſtans, certa, omni tem-

tempore perſiſtat, a nemine in dubium vocata, ſed propter ſimplicitatem rejecta. Certum ergo eſt & inconcuſſum, ipſam ſcientiam, ab omni hypotheſi liberatam, non modo non eſſe conjecturalem, in cauſis quoque eruendis, ſed ita videri, ſi debito modo non tractetur :verum etiam perfectiorem prudentioremque reddere Medicum.

Quamvis hæc noſtra cauſarum explicatio videatur ſimplex, ſine vix ullo labore comparanda, multo tamen difficilius, quam alia imaginaria, acquiritur: facile enim eſt quandam cudere hypotheſim; difficile vero, varias intricatiſſimasque naturæ operationes mente aſſequi: quum multi morbi ita larvati quandoque incedunt, ut vel exercitatiſſimus Medicus noſtram ita ſimplicem cauſam haud valeat detegere; quod, vel diverſitate viſceris, partisque affectæ, vel nimia morbi ſymptomatumque vehementia, ſæpe accidit. ſi enim, cauſæ febrilis vehementia, corporis vincantur vires, lipothymia cum pulſu debili, loco caloris pulſusque fortis, conſpicitur; quam fruſtra volatilibus nitimur erigere. vel aliquam invadit ſæpe partem, ubi tam mala & anomala producit ſymptomata, ut ipſa febris deliteſcere omnino videatur, non niſi a peritiſſimo detegenda. Pleuritis quoque legitima vehemens, quæ ſufficientem pectoris dilatationem inhibet, pulſum, qui alias fortiſſimus & durus eſt, ut in omnibus membranarum inflammationibus, debi-

lem, intermittentem, & inæqualem exhibet. Plura poſſent afferri, niſi eſſem perſuaſus, me ſatis probaſſe, noſtra methodo jam dicta, ſcientiam Medicam, etiam in cauſa proxima eruenda, æque certam eſſe, quam in aliis partibus ſuis; nihilque aliud in hac deſiderari parte, quam quod liberetur a ſuis hypotheſibus fictaque opinione, reducaturque ad puram ſimplicitatem.

Omnes forſan judicabunt, maximam fallaciam & incertitudinem in morborum curatione latere, quum vix duo Medici, ad unum ægrum vocati, conſentiant; confido tamen, hujus etiam partis certitudinem me æque facile probaturum, quam præcedentium. Morbus eſt, ſi quædam functio, quæ in ſanitate, cum quadam conſtantia, facilitate, & jucunditate, fit aut poteſt fieri, ab aliqua cauſa, commutata, aucta aut imminuta ſit. id, quod hanc mutationem producit, cauſa vocatur, ſit ſimplex, ſit compoſita; hujus expulſio, ſubactio, vel ablatio, Medicis dicitur curatio. in hoc ergo faciendo tota verſatur ars Medica. viæ, quibus hæc cauſa ducitur extra corpus, naturales ſunt alvus, veſica, cutis, & os. quæ eductio quibuſdam perficitur medicamentis, quorum virtutes multiplici experientia ſatis compertæ habentur. hæc medicamina, quamvis adaugeant evacuationes, aliis præterea non ſunt virtutibus deſtituta, quibus ſimul morbi cauſam minuunt, vel fovent, & ob id ſelectus quam maxime deſideratur, quo negle-

neglecto, ut fit a multis, fruſtra optatos exſpectamus effectus. Dein ut morbi cauſa poſſit educi, aptitudo requiritur materiæ; nam ut urina per alvum nequit duci, ita ceteri humores ſuis propriis tantum eliminantur emunctoriis, non vero per alia, ſi parva tantum eorum portio. maturitas inſuper liquoris educendi in omnibus deſideratur, quæ ſi deficiat, non ſolum difficilis fit eductio, ſed & nociva ſemper deprehenditur, ut illi cum ſuo damno, quibus abſceſſus aperitur immaturus, experiuntur, omnesque evacuationes, crudo exiſtente morbo, ſemper confirmant. Medicus itaque, qui hæc omnia ſummo ſtudio animadvertit, a ſuis exhibitis medicamentis certam operationem expectare poterit; imprudens vero incertum & dubium vidit effectum. nonne ergo hujus curationis incertitudo eſt imprudentiæ Medici, non vero arti, adſcribenda?

Idem quoque verum eſſe comperimur in cauſarum ſubactione. quis enim poſſet ignota cauſa curare morbum? hic quamvis caſu abſolvat curationem, hanc tamen conjecturalem eſſe ſtatuerem. Cauſæ morborum duplici modo ſubiguntur, vel viribus vitæ, quas tunc juvat Medicus prudens: vel ſpecifica virtute Medicamenti. priorem Methodicam, poſteriorem ſpecificam vocitant curationem. quænam ſit præſtantior, haud facile eſt definire, quum non omnes morbi ejuſdem ſint indolis, & ad omnes non habeantur ſpecifica. harum ut notiſſimum

adfe-

adferam exemplum; methodum curandæ febris intermittentis legitimæ perſcrutemur, nam ſymptomaticæ, in malignis alicubi latentibus humoribus, aliam omnino curationem exigunt, intermittens enim, ex cacochylia primarum viarum, unico ſæpe vomitorio, aut cathartico ſuperatur, eliminata ſc. materie peccante. quoniam vero ex hac frequentiſſime oriantur cauſa, multi Medici magnam virtutem, in his evacuantibus, ad febrem curandam locarunt. eodem etiam modo, diaphoretico, vel ſudorifero, febris intermittens, ex prohibita perſpiratione nata, ſuperatur. Dum intermittens legitima reddatur atrocior, imo in continuam ſatis periculoſam ſæpe commutatur. Puræ intermittentis, in corpore ſatis robuſto, viribus vitæ, materies ita commutatur, ut non amplius febrim ſuſcitare valeat, ſed viſibili, aut inviſibili, evacuatione expellatur: hæc autem materiæ immutatio, an longiori tempore, vitæ viribus aut medicamentorum, peragitur; an breviori, propria antidoto, perinde erit, hoc ſi ratione & experientia confirmetur. Id agit Methodica curatio, ut vires vitæ tantum vel excitentur, vel ſupprimantur, quantam commotionem experientia docuit citiſſime ſuperaſſe febris cauſam: ingenue adeoque fatendum, cauſam proximam morbi methodica curatione nondum vinci; ſed in viribus vitæ dirigendis conſiſtere. ſpecifica autem curatio ſimplex, ita exſtinguens morbi cauſam, ut evadat vel

innocua

innocua, vel ſpecie inſenſibilis perſpirationis evolet, de qua pauci cogitant, ſemper bona dicenda; niſi febris ſua commotione pejorem morbum curaret. hoc in caſu noceret exhibitum antidotum, non vero ſua natura, ſed quia febris non curanda erat: eodem jure, ſi alia methodo quavis curata fuiſſet febris, imprudentia Medici, non vero medicamentum aut methodus medendi, eſſent accuſanda. huc uſque utraque methodus eodem modo juvare & nocere poteſt. verum, quoniam omnis febris, majore actione virium corporis, quam impenduntur in ſanitate, utitur in cauſæ ejus proximæ vel ſubactione vel expulſione, ſemper quoque debilitantur corpora, quemadmodum quotidiana comprobat experientia. ſpecifica vero, ſola extinctione hujus cauſæ, ſanitatem, ſine ulla virium diminutione, reſtituit. hac ergo in re ſpecifica methodus, præ omnibus aliis, eſt æſtimanda. ſed vero, ſi antidotum aliam præterea poſſideat energiam, qua nocere poſſet, medici eſt animadvertere, num hæc energia aliquid mali in eo homine, cui propinatur, produceret, quod etiam in quavis alia methodo incumbit Medico.

Nolo enim A. H. judicetis, methodicam curationem omnino eſſe inſontem; nam hæc quoque medicamina alienas ſæpe poſſident operationes: neque ſemper tutum, ſpontaneum expectare febris receſſum: hydropem ſæpe, atque viſcerum infarctionem, cachexiam, fatuitatem,

paſſionem hypochondriacam, rachitidem, & in his regionibus ſcorbutum, relinquit.

His animadverſis, facile erit componere litem, an ſpontanea, vel methodica, vel ſpecifica curatio, prævaleat, nam hi tres tantum inveniuntur modi; ſi Cortex kinæ kinæ nil aliud, niſi extinguere febris cauſam, faceret; quum priores duæ ſimul deterunt corporis vires, prævaleret omnino: ſed ſi alias ob qualitates noceat, certe eæ a fideliſſimis auctoribus, Sydenhamio, Mortono, Liſtero, Bohnio, Helvetio, aut tandem propria praxi, detectæ fuiſſent: dum e contrario uno veluti ore, nunquam corticem Chinæ Chinæ in pura febre intermittente datum, teſtantur, aliquid mali attuliſſe. quæque cortici adſcribuntur mala, ut ſcorbutus, rachitis, & infarctio viſcerum, dubium movent, an non ex ipſa proveniant febre, quoniam hæc ipſa mala, & in febre intermittente diuturna, ſine corticis uſu, frequentiſſime conſpiciuntur: & non in febre recenti, cortice fugata, ſed tantum in diuturniori, prodeunt. ut plurimum Medici & vulgus, ſi hæc mala, poſt longam toleratam febrim, quæ tempore exhorreſcentiæ, ob ſtagnationem humorum, validiſſimas quandoque facit concretiones polypoſas, & obſtructiones irreſolubiles, vel in vigore incaleſcentiæ, impetu majori humorum, tenerrima rumpit vaſa Lymphatica, laticemque effundit in cava, conſpiciunt; protinus, omnem conjiciunt culpam in corticem inſontem.

in-

inſontem dico, nam in febre ſymptomatica, aut in ea febre, quæ non curanda erat, vel in iis, quæ ex diuturnitate febris oriuntur, malis; vel Medici imprudentia, vel ipſa febris malignitas eſt accuſanda. Damnabimus Corticem, quod adſtrictionem poſſideat, dum guſtetur? quæ mitior, quam in Cortice tamariſci, Cinnamomo, tormentilla, ſimilibusque, quæ Medicis in frequenti ſunt uſu, & maximæ efficaciæ? hæc equidem potius eſſent damnanda. imo invenitur quandoque alvum movere, raroque adſtringere; adeo ut quandoque admiſcere cortici validiora adſtringentia debeamus, aut opiata; ne nimis cito per alvum ducatur ejus virtus. qui mala dicunt in Corticem, aliasque ſpecificas curationes, quoniam ſenſibilem non moveant evacuationem, non intelligunt equidem, ſolam inſenſibilem difflationem omnes ſenſibiles ſimul ſuperare; & venenoſa etiam, antidoto ſubacta, quandoque fieri innocua. recidiva febris, quæ in ſpontanea & methodica curatione non minus frequens, quam in ſpecifica, reperitur, non poteſt Corticis uſum abrogare. Mirandum ſane eſt, quare ſola in febre non debeamus medicamenta exhibere ſpecifica, dum vero in aliis quibuscunque morbis, ut lue venerea, ſcorbuto, acrimonia omni, ſumma laude extolluntur; quorum omnium medicamentorum non magis compertas habemus virtutes, quam corticis kinæ kinæ. ita ergo certiſſime morborum ſanabilium cauſæ tribus his modis

ſubiguntur; incurabiles vero morbi, vel ſua propria pertinacia contra optima quævis medicamina; & ſanabilium ab ignaro Medico fruſtra curatio ſuſcepta, ipſam ſcientiam nequaquam incertitudinis accuſare poterunt: ſed morbos aliquot inſanabiles eſſe, quoſdam etiam male ab imperitis tractatos, comprobant.

Quoniam omnes examinavimus Medicinæ partes, easque vidimus, ſi modo repurgatæ ſint, certas eſſe & conſtantes, neminem poſthac Medicinam, artem nobiliſſimam, incertitudinis accuſare reor, ſed verè ita videri, quod ab imperitis frequentiſſime excolatur.

DIXI.

ORATIO
DE
ANIMI ET CORPORIS
CONSENSIONE
MIRABILI
TAM IN SECUNDA QUAM
ADVERSA VALETUDINE

Publice dicta die 12 Junii 1730.

AUCTORE

JOHANNE DE GORTER.

ORATIO
DE
ANIMI ET CORPORIS
CONSENSIONE
MIRABILI
TAM IN SECUNDA QUAM
ADVERSA VALETUDINE.

UT omnis noſtra vis in animo & corpore ſita eſt; nosque animi imperio, corporis autem ſervitio magis utimur: Ita omnibus cupidis literarum obſervatio major neceſſaria eſt, ut, quod ſtudii ratio detrahit, cura reſtituat; corpusque exercitatum, ſanum, & vegetum, conſervetur diu, Medici auxilio vix indigens. quo mihi rectius videtur ingenii, quam virium, opi-

opibus gloriam quærere: Ad ſanitatem autem conſervandam, corporis exercitatione modica uti, ſatius eſt, verum hebeſcit animus corporis nimio motu, quia alterum alterius auxilio viget, & ingenium & corpus exercendum eſſe, ſuadet ratio. Hunc ſervare modum paucis datum. ſive ergo animi, ſive corporis exercitio, langueat homo, Medici erit his mederi vitiis. Quibus ut opituletur, Medicum ſcire oportet, quomodo animi & corporis actiones conſpirant; quali nexu animus cohæret corpori; num omnes, an quaſdam tantum, habeant actiones & paſſiones communes. his maxime juvantur illi, qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerunt.

Veritas hujus ut conſtaret, A. H. conſtitui hac hora *De animi & corporis conſenſione mirabili* verba facere,& explicare ſimul, quæ in ſecunda & adverſa valetudine inde proveniunt; ut ſcientiæ & uſui ſimul inſerviat hic ſermo.

Rem copioſiorem eſſe & ſubtiliorem, quam ut brevi hoc tempore omnibus in partibus poſſet explicari, fateor, ſi elegantiæ ſtuderem; verum operam dabo, res ipſa ut clara & intellectu facilis fiat: ſi vero aliquantulum a ſermonis & orationis elegantia recedam, mihi ignoſcere velitis, rogo, rei enim perſpicuitati magis, quam ornato ſermoni, ſerviendum.

Elegi hanc materiem, medico haud indignam, aliisque hominibus non ingratam, ut vobis A. H. rem ſci-

tu neceſſariam ſimulque jucundam exponendo, hic placeret ſermo, & ut mihimet ipſi non deeſſem: Dicam enim, quod omnes ſcire expedit, medicorum acuit ingenium, & ægrotantibus non mediocrem adfert opem.

Ut ea, quæ de hoc mirabili nexu animi & corporis dicenda ſunt, ordine procedant; ad hæc duo animum advertere oportebit: primum eſt, quomodo & quæ mutationes corporis afferuntur menti; alterum vero, quid, & quouſque, mens agit in noſtrum corpus. In primæ partis examine duo itidem occurrunt. Primum complectitur mutationes corporeas, quas ſenſus externos appellamus; Alterum horum vitia includit.

Qui mutationem aliquam in corpore factam percipit, ſentire cenſetur: ſi vero ſimilis mutatio afferatur menti ab aliqua incognita cauſa, qualis non obſervatur in aliis, hujus mentem aberrare autumant. Deſipientia ergo, differentiâ cauſæ incognitæ, a vera ſenſatione decernitur, quum reſpondeat homo talis mutationibus internis, non vero illis, quæ ipſi per ſenſus externos afferuntur. nunquam autem ſentit homo ſanus, niſi quædam in ſuo corpore fuerit facta mutatio. quum vero omnes hæ mutationes in rebus corporeis aliquem includant motum, hic ergo in parte quadam ſuſcitatus, ſimplex ſane, ut nihil ſimplicius, ad eam partem corporis, cui conſentit animus, delatus, totum myſterium includit. Quid!! ſi va-

lemus exponere evidenti ratione, experimentis comprobata, quomodo hic motus, & qualis, & qua via, defertur ad eam corporis partem, cui Deus voluit animum eſſe annexum; nonne ſatisfactum erit quæſito? nonne ſatis expoſitum, quo modo ſenſus exercentur in nobis? quomodo vitia corporis inquinant animum? nihil ulterius petit Phyſicus, nihil amplius exigit Medicus. quantum in his eruendis valemus, tentabimus vires, quid valeant humeri, quid ferre recuſent.

Quo pauciores hujusmodi motus eodem tempore in nobis fiunt, eo vividior perceptio: Quo autem plures, eo minus perfecta, imo confuſa, naſcitur ſenſus idea. Ut mens attenta accuratius percipit ſuſcitatum in quodam organo motum, & diſtracta aliis rebus quandoque ne quidem ſenſum percipit; ita corpus, conſuetum percipiendis minutiſſimis, omnibus aliis antecellit. ſi quis hujus ſit ignarus, vulgaria conſulat experimenta, quæ multa ſunt. nonne attentus minimum percipit auſcultando ſuſurrum? dum ſonum clariorem vix audiet aliis rebus diſtractus? nonne quoque hoc idem, olfactu, guſtu, tactu, & viſu experimur? ſed & ipſa exercitatio incredibilem promptitudinem ſenſibus præbet: Muſicus enim minimam chordarum diſſonantiam; cœcus inpalpabilia aliis, Phyſicus, microſcopiis aſſuetus, inviſibilia viſus acumine detegit. hic autem non ſubſiſtit, quædam quoque

eſſe

eſſe animalia ſenſibus perfectioribus donata, credendum. Nonne noctivaga in meris tenebris vident? nonne canis venaticus feram inſectatur, quam odore veſtigiorum ſequitur? & quædam animalia tempeſtatem futuram præſentiunt? quæ ſunt hominibus denegata: num fabulæ hæc omnia? eadem quoque in hominibus demonſtrabo vobis, quæ ficta in animalibus videntur. ſit Aſthmaticus in cubiculo occluſus, hic aëris mutationem perſentiet, quam nemo convivarum animadvertit: & relicta ex ulcere diuturno cicatrix in multis tempeſtatem futuram præſagit. Sunt ergo hæc falſa aut ficta, quod naturali cauſa videantur carere? imo vero æque ex cauſis & mutationibus naturalibus proveniunt, quam aliæ quæcunque a nobis perceptæ mutationes. Conſtat enim Barometri experimentis, quod aërem leviorem ſubſequantur tempeſtates, hæc vero aëris levitas ab homine ſano non percipi poteſt; teneræ vero cicatrici, & pulmoni vitiato, minima hæc aëris mutatio ſenſibilem adfert moleſtiam.

Idem objectum variis organis applicatum diverſas notiones præbet; Cinnamonum enim colorem viſui, fragrantiſſimum odorem olfactui, tactui duritiem, guſtui aroma exhibet. & quis novit, an non in animalibus ſit aliud organum, quod in homine non invenitur, quo quædam diſtinguunt, hominibus ignota. quid ſi nobis deeſſet omnibus olfactus, quis unquam de effluviis odorife-

ris ſomniaſſet? quale cæcus de coloribus, & ſurdus de ſono, ferrent judicium? perfricta ſane fronte hæc omnia negarent. ita ergo non liquet, plura non poſſe exiſtere organa in quibuſdam animalibus, nec perfectiora, quam in ſanis hominibus: verum tamen nobis non conſtare, alia an ſint organa: ſed quædam animalia perfectioribus organis gaudere, aliis vero animalibus quædam eſſe denegata, experimenta evincunt.

Hic non ſubſiſtendum, ſed ulterius inveſtigandum, quouſque ſenſuum fallacia procedat, ut quædam, quæ perfecte percipiuntur ſenſibus, tamen falſa eſſe, cognoſcamus. quis unquam crederet, orbem terreſtrem moveri, & ſolem manere in eodem loco, ſi nudos tantum ſenſus conſuleret? intuens baculum in aqua demerſum oblique, nonne juraret eum eſſe fractum vel incurvatum? oculis lachrymis madentibus ſi aliquis aſpiceret candelæ flammam, nonne proferret, ſe vidiſſe radios lucentes ex candela emanantes? hæc ſunt vulgaria, omnibus nota, obſcuriora autem, & quæ magis ad noſtram ſcientiam pertinent, proferenda, ut cognoſcamus modum, quo mens noſtra percipit ea, quæ in noſtro corpore fiunt.

In cujus oculi fundo vaſa cruenta ſolito magis impleta ſunt, ut in phrenitide; imo in multis, quorum præcordia compreſſa majorem ſanguinis quantitatem oculos ver-

verſus ducunt: illi judicabunt, ſe videre anguillulas rubras, quæ nuſquam ſunt, & a nemine videntur: ita circulatio in auditus organo validior bombum, ſonitum, ſuſurrum, & ſimilia proferre videtur, quæ tamen ab adſtantibus non audiuntur. ex morbis putridis reſurgens de omnium alimentorum ſalſedine ſæpe conqueritur, cujus tamen cauſa in proprio latet corpore. membro mutilatus dolorem partis mutilatæ ſe ſentire aſſerit, ſi fibrilla nervi, quæ antea erat v. g. in pollice, nunc in parte relicta poſt mutilationem vellicetur. hæc pauca ſufficere reor ad comprobandum, ſi organum a cauſa externa ſolitum ſit mutari, quoties ſimilis afferatur mutatio a cauſa interna, eam provenire tamen ab externis, animum judicare.

Qui intelligit, qualis in organo excitatus motus defertur ad ſenſorium commune, ille facile quoque judicabit, an mentis aberratione de rebus ſentiamus perverſe, an vero corporis vitio: ex Dictis quum conſtet, motum in organo excitatum nobis præbere ſenſus ideam, igitur motus idem non repræſentatur animo (transferendus enim eſt per nervos ad eam partem, ubi hi omnes incipiunt,) aliud quid ſit in horum nervorum principiis, quod ſenſus notitiam præbet, quam in cerebro, ubi percipitur. ſi enim perſcrutemur hunc motum, in principio nervorum excitatum, ille ſane omnino alius erit,

quam qui in ſenſus organo fuit excitatus. neque calor tactu exploratus per nervos ſenſorios, neque Lucis radii per opticum, neque aëris concuſſio ſonora per acouſticum; neque ſapida linguæ applicata per guſtatorium, feruntur ad ſenſorium commune: verum ſimilis mutatio nervorum principiis inducta, ſi res eadem ſenſus organo applicatur, mentem idem de re externa judicare facit. ſi fieri ergo poſſet a quavis cauſa alia, tam Interna quam Externa, ut talis quoque producatur mutatio, mens eandem de hac re ferret ſententiam, quam tulit de præcedenti, quamvis res non ſint eædem.

Similem induci poſſe mutationem principiis nervorum a rebus diverſis, clarius patebit, ſi organum deferens examinetur accuratius. omnibus conſtat experimentis, ſenſus perceptionem fieri in capitis eo loco, ubi incipiunt omnes nervi, verum motum fieri in quodam organo ſenſus, quod altera quorundam nervorum gaudeat extremitate. viam ergo intermediam præbet nervus, & motus propagationem ab utra ad alteram extremitatem ſui. hic motus per firmas vel fluentes propagatur partes: firmæ autem tremulum ſuum receptum motum, quum nervi flexuoſa incedant via, ipſæque fibræ ſint molliſſimæ, imo inter alias partes molles coërcitæ, nequaquam poſſent uſque ad cerebrum propagare. verum fluentes agiliſſimæ partes, propriis canaliculis contentæ, hoc opus

ab-

abſolvere valent. Non ponderabimus aliorum ſententias, qui contendunt, eoſdem ſpiritus in organo ſenſus contentos ictu oculi citius, inſtar lucis radii, ab organo volare ad cerebrum, noſtram ſolam proponemus, quæ ſi ſit vera, reliqua ſponte corruent.

Si motus æquabilis fiat per canalem, qui in itinere vel fine perturbatur, eodem quoque momento in hujus canalis principio influxus æquabilis mutatur aut ſiſtitur; ſeu quod idem eſt, ſi ſpirituum animalium moderatus & æquabilis fluxus per nervorum fibrillas ſolitarias, ſive in ipſo organo, a cauſa interna, ſive externa, aut etiam via intermedia turbatur, in harum fibrarum principio turbabitur quoque influxus: quia vero mens noſtra tantum percipit mutationem in nervorum principio excitatam, eandem ergo fert ſententiam, ſive hæc mutatio fuit facta ab interna vel externa cauſa, in ipſo organo, vel in media via. Quum autem, in ſano ſtatu, ab externa cauſa in ſolo organo hæc inducebatur mutatio, idem etiam ſentiet animus, ſi ab alia quoque cauſa influxus fuerit perturbatus.

Hinc nunc facile videtis Aud. H. non animum hujuſmodi in rebus, ſed corpus aberrare. Deus enim ita creavit hominem, ut mente ſua perciperet, quænam in corpore fierent mutationes, & quidem ope nervorum. Si ergo per eundem nervum eadem adferatur mutatio, quæ tamen ab alia corporea fuit inducta cauſa, & mens tunc

ju-

judicat, quemadmodum ſolebat in ſecunda valetudine, quis unquam hanc deſipientiam mentis adſcriberet vitio? Ita vidimus A. H. animum inſontem multis in rebus accuſari; & omnia inſaniæ genera, ex cauſis corporeis potius, quam mente alienata, provenire: præterea, Inſanientes mentis deinceps compotes factos, ſæpe audivi dicentes, ſe non intellexiſſe, quæ eo tempore fuere facta, ſed ſibi aliquid imaginatos fuiſſe, cui reſpondebant, nonne idem quoque feciſſet prudens?

Id, quod menti obverſabatur, a corporea proveniſſe cauſa, curationis eventus quoque docuit. Detractum enim aliquid de ſanguinis abundantia furorem phrenitici compeſcuit: hæmorrhagia oborta omnem anguillarum rubrarum viſum diſcuſſit, & hæmorrhoidum fluxus omnem ex melancholici animo timorem & mœſtitiam delevit: quod idem quoque Melanagogum purgans, atraque educta excrementa, efficiunt. peregrinis humoribus ſpiritus imprægnati miras producunt in nervorum principiis mutationes, quæ, ab animo perceptæ, tot varia inferunt inſaniæ genera, vel in ipſo organo inſolitos proritant motus, quos tamen veros eſſe mens judicat. His omnibus in rebus videtis A. H. mentem recte ſentire, omniaque mala in corporeis latere partibus, quamvis delirare videatur homo.

Ab-

Abſoluta prima parte, qua conſtitit, perverſam ſenſationem non Mentis, ſed Corporis, vitio fuiſſe inductam, ad alteram transgrediemur. Hæc quoque, ut præcedens, in duas diſtinguitur partes: quædam enim animi actiones aliquam in corpore producunt mutationem: aliæ vero nullam ſenſibilem inducunt; an vero nullam, examinabimus deinceps.

Qui ex voluntate excitatur motus, animalis dicitur actio. ligato vel deſtructo nervo, ad partem movendam deſtinato, protinus ceſſat hoc commercium; quo conſtat, voluntatem noſtram in ipſa parte non operari, ſed alia in parte corporis, unde, ad eam partem aliquid per nervum ferri, nemo dubitare poterit. Iterata experimenta, variis in corporis partibus inſtituta, docuerunt, noſtram voluntatem agere in partes encephalo incluſas, nervosque ſolos præbere vias ab hoc ad partes movendas. motum muſculorum provenire ab influxu ſpirituum, nemo eſt, qui inficias ibit. quia vero in rebus corporeis nuſquam ſuſcitatur motus, niſi a cauſa movente, ſpirituum igitur influxus per nervos in muſculum motus animalis eſt cauſa. quid autem agat animus, dum hos propellit ſpiritus, quum ipſe incorporeus ſenſibiles & ſatis validos inducat motus, fatemur nos latere. ne tamen judicetis, Medicum non poſſe aliquid deducere veri, quem latet effectus alicujus cauſa; imo vero æque fructuoſa, abundans, & certa eſt hæc

doctrina, ac ſi ipſa fuiſſet cognita cauſa. non enim deſiſtunt Phyſici proferre motuum leges, gravitatis proprietates, virium attractricium actiones, quamvis incognita prima motuum cauſa, gravitatis & virium attractricium natura; ita ſane Medici quoque agunt, primo invenerunt Medicamenta, & explorarunt eorum operationes, poſtea vero de operandi ratione ceperunt cogitare. quum ergo mens in motu animali id tantum agat, ut motus major fiat ſpirituum per aliquem nervum; corporea ergo cauſa hoc idem ſi faciat, ſubſequetur quoque motus idem. nonne ſpina infixa, vel & ſtimulus mere mechanicus, diras ſuſcitavit convulſiones? nonne humor rodens nervos miras induxit contorſiones? nonne oſſis excreſcentia dura, vellicans cerebrum, morbum comitialem creavit incurabilem? quid faciunt hæc omnia, ut reliqua taceam. Inferunt ſimilem motum, quem animus ſolebat in ſpiritibus excitare. Simplex hic motus, ſane magis cognitus, quam qui ex noſtra voluntate excitatur, cui non rei adſcriptus? alius enim iræ Divinæ, alius incantamentis, faſcinationibus Dæmoniacis, aliiſque rebus illicitis adſcripſit, utinam Curationem quoque ſimilibus deliramentis, quibus multorum faſcinant ingenia, & abſurda, imo turpia cogitare cogunt, non impleviſſent! Equidem rectam inde medendi methodum aſpernantur inutilia & ſuperſtitioſa quærentes. qui vero corpoream hanc

ſim-

ſimplicem cauſam admittit, eamque examinat ſedulo, diras has contorſiones minimo ſæpe auxilio ſuſtulit.

Quamvis in animali motu animus magnum exerceat imperium, ut ſuo nutu veluti omnes ſequantur motus: frequenti vero exercitatione iidem fiunt promtiores, imo, nobis non cogitantibus. Num attendit Muſicus, quinam movendus eſt digitus? aut ſaltator, quali modo ponendi pedes? aut etiam nos loquentes num meditamur, qui muſculi linguæ & labiorum contrahendi aut relaxandi? an non hæc omnia ſua exequuntur munera promptiſſime? Si vero corpus non eſt aſſuetum, quæ non fiunt contorſiones, motusque perverſi, & inconditæ voces? adeo quidem, ut inſuetus & attentus ne quidem valeat, etſi omnes intendat vires, ſimilem proferre motum. Tantam enim acquirit promptitudinem exercitatione corpus noſtrum; hæc ſane promptitudo in corpore, non vero animo, ſita eſt. ut animus ergo noſter in corpore producat motum, organum ipſum debet eſſe paratum, expedita via intermedia, ſpiritusque puri: cum organo enim deſtructo perit ejus actio, & nervus interſectus parti inducit paralyſin, ſpiritus vero crudi, alienati, infecti, deficientes, miras producunt commotiones. Nec hoc in caſu ullum in mente detegitur vitium.

Quid autem agit animus in corporis motu automatico, ſeu vitali, paucis complectar: vibrat pulſus, perennat

nat ſtomachi & inteſtinorum actio, continuatur circumductio ſanguinis per omnia viſcera & vaſorum labyrinthum, & quidem contra noſtram voluntatem. Nulla ergo in peragendis valet animi virtus, ſed a perenni influxu ſpirituum per proprios nervos dependent. Hoc nemini videatur mirum, me aſſerere, perpetuum & non interpolatum ſpirituum influxum, ad motum alternum excitandum, valere; ſtructura enim organi, qua contractionis tempore ſiſtitur ſpirituum influxus, alternus hic motus continuatur: nullum vero imperium animum habere in motionibus his mutandis nemo, niſi imprudens, admittet: animi enim paſſiones & accelerare, & retardare, ſi non omnino ſiſtere, valent ſanguinis fluxum., ſi ira incandeſcat homo, pulſus non parum citatur: moerore vero ſi langueat, omnes vitales actiones retardantur.

Nec hic quoque motus & actio omni caret vitio: iiſdem quoque modis, ut animalis functio, organi, nervorum, & ſpirituum influentium, labe vitiatur. Sed mira tunc inferunt & plane inſolita: anxietates enim, motusque fiunt interni mirabiles, debilitatesque graves. quot non gravitates in viſceribus, commotionesque viventium animalium inſtar in ventre, ſuffocationes in reſpiratione, perſentiunt, qui ſpirituum vitalium morbis laborant. qui ſi deficiant ſpiritus, pondere ingenti premi

mi videntur, & tantum ſæpe ſentiunt frigus, ac ſi frigidiſſima glacies in ipſorum lateret viſceribus.

Ut vitalis motus animi viribus vix obtemperat, ita in nobis animi fiunt actiones, cogitationibus ſolis conſtantes. Profunde quidem poteſt meditari homo, corpore omnino quieſcente: verum tamen vires deterit profundior meditatio, multasque evertit actiones, quo liquores a bona degenerant craſi, ſolidaque enervantur. ſpiritus ita vel exhauſti ſtudio indefeſſo, vel & alienati, cogitationibus inſervire inepti, ipſas quoque ſimili modo, ut in animali & vitali ſtatim diximus motu, cogitationes perturbant.

Accipite hujus nunc ſermonis argumentum A. H. quod quam potero in pauciſſima verba conferam. Ex antecedentibus conſtat, multas corporeas mutationes mentem turbare mentisque actiones multa creare vitia corporea; inter mentem igitur & corpus vinculum eſſe & conſenſionem; quomodo autem hæc duo cohærent, hominibus non eſſe revelatum; & mirabilem hunc eſſe nexum, quo voluit omnipotens Creator hæc duo conjungere, non dubitavimus aſſerere. Quia vero in perquiſitione patuit, omnia deſipientiæ genera cauſam corpoream agnoſcere, concludi poſſet, animam ipſam, quæ ad æternitatem eſt nata, vix ullo morbo poſſe affici ex ſua natura, cuncta vero ejus vitia ex corporeis provenire cauſis: ſed corpo-

ris morbos integrum ſui minari interitum. ita A. H. brevi hoc ſermone autumo me abſolviſſe myſterium hujus conſenſionis mirabilis, quid autem præſtiterim, veſtrum erit dijudicare.

D I X I.